

M.11091:1-6.

- Luf. 70. -

Skåne
Gårds lsd.
Hörsöds sn
uppt. 1949.

Upptecknat av Birgit Lindvall
Lilla torget, Höör

född 1917 i Hörsöd

Begravning. s. 1-6. Luf 70.

Folklivsarkivet Lund.

Som fjärsta orsak till att jag skriver ner mina funderingar är givetvis artikeln i S.D.S., som handlade om Folklivsarkivets forskningsarbete. Som andra: att jag för någon vecka sedan, när jag åsåg, hur en mängd blomstekarvar från en blomsteraffär lastades och transporterades till bårhuset, påstod i minnet och berättade för min 9-åriga dotter, om hur begravningskarvar sågs ut för 25 år sedan på den ort där jag växte upp.

Först bör jag kanske presentera mig, så att läsaren förstår från vilken synvinkel mina iakttagelser äro fängande — iakttagelser från högst skiftande tillfällen — mer eller mindre väl lämpade för ett barns närvaro. Sålunda: Namn som nedan. Född i Håröds socken i Hårö härad år 1917; Jätter till en av kommunens handlare, fick jag många och rika tillfällen att lyssna till ortens gubbar och "kvingor" under deras besök i butiken. Deras ärenden till butiken kunde vara av mycket olika art. De skulle handla, d.v.s. köpa varor, eller sälja ägg; oftast bådadelnas. De skulle hämta posten eller lämna in sina pensionsböcker f.v. b. till ortens pensionsnämndsordförande. De skulle presta en stund, dels med handlarens eller deras medhjälpare och dels med andra kunder, som de event. kunde träffa i butiken. Eller också, vilket inte hände så sällan, skulle "kvingorna" snacka med frun "för se säl". Nu lämna en provkarta på alla de märkliga förlägen-

hiter, som livet kunde överraska folk med, och i vilka
min mor eller far skulle taga del och rådfrågas, skulle tagas
allt för lång tid. I detta sammanhang ska jag endast
relatera ett av många fall, då någon tygt och blekt
av sorg i korta ordalag redogjorde sitt ärende: Någon
anhörig hade avlidit, begravningen skulle ordnas,
de hade ingen tygglig, svart kappa eller någon sorg-
hår; kunde de "tro" få låna frans. Det fick de - utan
undantag - det visste de - och utan kostnad. En svart
kappa eller klänning packades in, och så bilade
kunden befriat iväg igen. I min fars affär såldes
bland mycket annat även begravningskransar.
Borta i ett hörn på magasinet såg tre träribbor ut
från väggen. På dessa hängde de tre sorters kransar,
som firmen förde. Därav två sorters pärlkransar, små
vita och något större svarta, avsedda att hedra barns,
respektive vuxnas minne. Jag kan se för mig dessa
sammanslätade ståltrådslingor överträdde med glas-
pärlor, som omgav en medaljong med krusifik under kupig
glas. Priset på dessa kransar förhåller sig på - om jag inte
missminner mig - 3 - 6 kr. st. Därmed lade sig tjuvakt i
vindlingarna och avlämnades med en lampglasborste
innan de packades in i paketet och såldes.
Den tredje träribbens kransar var s. k. bladkransar, som
bestod av mängder av papperoblommor på en stomme
av rödfärgade och särskilt preparerade blad av bok-
träd. Priset på dessa var något högre, varför dessa
knappast fanns åtgång. När jag nyfiket snodde omkring
på vinder och magasin, undvek jag att se åt kran-
sörmet på det stora magasinet - jag tyckte att det dämpade
den inrebande livsglädjen allt för mycket - det var hel-
enkelt kusligt - men som jag naturligtvis på ortens
språk uttyckte - råled. Innan i butiken fanns en låda i
dioken, som innehöll kranoband och krankort.
Kranobanden - vita eller svarta - var decimeterbrada
moareband med en smal guldfrans och evnt. en teck
i guld. De krankort användes helst sådana som var

försedda med en vers eller psalm. Det fanns en mängfalt
olika stöfer att välja på, och folk var nog med att få
tag på en med en vers, som var så lämplig som möjligt.
(Krauser av ~~de~~ riktiga blommor förekom även, särskilt
sommartid, men dessa måste beställas i stau' eller
också bindas hemma hos någon som hade många
blomster i sin täppa.)

Efter inköp av vanliga specerivaror för begravnings-
middagen, en vit keps + rosor eller en par svarta stumpor
eller tricalvänder, var det blott ännu en sak, som kunde
klaras av quorn vår butik, nämligen lån av glas och
porlän ur affärsloppet - samt naturligtvis det mesta ur
handlarofamiljens privata porlänsvård. Detta packades
omsorgsfullt ner i stora s. k. vigrakora (enckorger med två
handtag) och utlämnades, även det utan ersättning. Det var
även en långt driven kundtjänst! Ingen människa
vare sig handlare eller kund - skulle kunna tänka sig
något annat! Dock, ibland händer det än omtänksamma
familjer hade en bit av begravningstän tan överst på
längdpart, när detta återtänks i mer eller mindre
fultaligt och kantstän skick.

Hur som helst - jag snuddade vid ordet "begravningstän" -
och jag drar mig till minnes alla de stickprov på dessa
bakverk + sockerkakor, som jag såg och smakade.
Kringorna var mycket piltöfuer, när de glesades
dessa tårtor resp. sockerkakor av jämförbart. De, d. v. s. tårtorna
skulle se 'sorgliga ut'. Glasrader endast med socker-
glasyr eller med glasyr, färgat av caesopulver, alltså brunt-
så mörkt brunt som möjligt! Mönstret varierades något,
men i regel glesades ut kors i mitten, omgivet av
glasyrblommor och slingor. Min mor föregick ofta med
litet nyheter på olika områden och så även på tälle. Hon
hade ju i butiken liugång till kaffet o. dyl., varför
hon prydde bakverk av detta slag med choklad-
praliner eller andra mörka läckerheter. (Inom parentes
sagt: jag kan inte låta bli att dela på min dubbeliga
arbetsamma mors påhittighet, och tillägga att hon tänkte

säkert aldrig på lakrig slängerna, som firman äventyras
fröde. De voro ju svarta! (eller hade de klubbat saunuan
i papplidan, som de firades i. Foj minus, ää de hade
bänagenhet för det!) I samband med begravningstärter,
vill jag nämna; ää om en begravningsgäst tog med sig en
liten lit sorghuset, så hedrades den bortgångnes minne
minst lika mycket på detta sätt, som med en kruka på biren.

Var det nu något häratöver, som skulle ombesörjas före
en begravning, så fick detta utläsas i stationsdammhuset,
där även kista + spegning kunde fås, eller vid en besök
i stan. De sörjandes ytterplagg borde ju ha en sorgband
på ärmarna, och på deras ^{svarta} klänningar skulle sättas en bit sorg-
plac (tunn kräpp) i form av krag, slag, eller som insättning
i helringningen. Om de kvinnliga sörjandena voro äldre
och sålunda inte brukade bära hår utan silkeschalur,
så gick det inte an, ää vid sorg, bära bära sin vackra svarta
schalur med silkefrans eller blonder (tyllspets), utan
det skulle vara en som var försedd med en kant av sorgplac.
De hånbarare sörjande kvinnorna hade, då som nu, svart
släja på håren, och före och under begravningen även för
ansiktet, samt om de voro så moderna, hade de ^{en smul fickes} ~~merendels~~
^{en} ~~svarta~~ nuddade med spart nuddspets och på klänningen en
smycke av något svart material.

En sak, som unnevtid nu helt tillhör det förgångna, och
som hörde till en finare "begravning" (med utrycket "begravning",
avsigs inte blott jordfästningen utan även trakteringen efter
den.) skall jag beskriva, och det är begravningskonfekten,
och som endast kunde tillhandahållas i stan. De bestod
av plätt, vita sockerkarameller, inslagna i vitt eller svart
silke- eller glanspapper med frans. På frans ^{med en piklistret} ~~den~~ vacker
stycke (bokmärke) med biblisk avspelning, t. ex. en ängel,
en kor o. dyl. Dessa karameller bjöds vid efterrätten
eller gästbord. När min mor var gäst på någon begravning,
där det bjöds på sidan konfekt, brukade hon spara sin bit
och taga den med hem till mig, som med förtjusning knaprade
i mig sockerbiten, efter ää först omsorgfullt avlägsnat stycket,
vilket införskaffades i min samling av bokmärken.

Ja, med detta retande i minnet har jag själv funnit glädje, men inte åstadkommit något som ^{just} har betydelse vid folkskivarkivets arbete angående begravningsord. Men jag vill tillägga, att det säkert är många skrook som lever kvar ute i bygderna, än man skulle tro. & Som belysande exempel ska jag nämna, vad jag hört berättas. Vid en begravning sågo likbärarna, innan de hissade ned kistan, en paket ligga på gravens botten, under gravriost. Entligt dödsgrävaren fanns inte paketet där dagen innan, då groven kläddes med riost. Men så måste den, som placerat paketet där, varit tvungen att kliva ner i groven för att kunna göra det något så när. Eller kanske haft med sig en par gravriostkivlar, som kastats ner efter paketet. I vilket fall som helst, så har det måst ske under den mörka delen av dygnet. Antagligen har paketet innehållit kläder, som tillkort en sjuk. Den döde skulle sålunda bli sjukdomen med sig i groven. Detta har hänt i början på 1940-talet.

En annat exempel på skrook, som dock inte är hämtat från den förut omtalade orten, utan från en plats i Rebo härad, och som tilldragit sig år 1947. Min farmor ^{avled} 1938 gammal hos en av mina faster. En yngre släkting, som assisterade min faster vid tvättningen av den döda, stod just i begrepp att hålla ut vätnet som använts, då min faster förskräckt hejdat henne med orden: "Men vad tänker du göra människo? Du vet väl att man inte får hålla ut sådant väten förrän liket är i jorden!" Vätnet hävdes i en spann som sålles undan i källaren till begravningen var övert.

~~En~~ Ytterligare ett annat exempel gäller mig själv. Som spädbarn sågos jag ha haft svårt hudutslag, som inte kunde avhjälpas. Min mor räddes av äldre, att själv bala detta. Hon gjorde så - på vilket sätt avslöjade hon aldrig - och sjukdomen försvann. När jag blev litet större berättade hon för mig om detta och sade då, att jag skulle komma ihåg, att när hon en

gång lämnade dees livet, så fick jag inte titta ner
i hennes grav. Det hade sagt, än om man gjorde det,
skulle sjukdomen komma tillbaka. Och då fanns
det ingen, som kunde bota det sjuk. Min mor nämnde
än aldrig, sedan jag blev full vuxen, men jag hade
lagt det på minnet. När hon för 10 år sedan, lämnade
oss för alltid, gick jag inte bort till graven.
Men utmanas inte gärna ödet! I periferien av de
sörjandes skara står jag och grät. Sorgen var så
tung, så tung, och man trodde än det var omöjligt
än leva vidare. Omärkligt har jag kommit in
på mina högt personliga problem - det var inte
meningen!

I fortsätningen står jag gärna till tjänst
mot, än i den mån jag kan, besvara frågor,
som rör allmoget, dess liv och vanor.

Högaktningfullt

Birgit Lindvall

Sven Lary
Höök